

ใบความรู้ เรื่อง การถูกรุกรงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒

การกอบกู้เอกราชของเจ้าตาก นับเป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งเป็นการรวบรวมกองกำลังของเจ้าตาก เพื่อขับไล่กองทัพพม่าที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในกรุงศรีอยุธยา ภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง อันส่งผลให้เกิดสภาพจลาจลโดยทั่วไป ราชอาณาจักรอยุธยาเดิมจึงถูกแบ่งออกเป็นชุมนุมต่าง ๆ เป็นอิสระต่อกัน

ราว พ.ศ. ๒๓๐๙ ก่อนเสียกรุง พระยาตากได้นำทหารในบังคับบัญชาตีฝ่าวงล้อมของกองทัพพม่าไปทางด้านทิศตะวันออกของกรุงศรีอยุธยา เพื่อรวบรวมผู้คนและยุทธปัจจัยต่าง ๆ มาสู้รบกับกองทัพพม่าอีกครั้ง ในระหว่างนั้นยังได้ตั้งตนเป็นเจ้าเมืองระยอง เมื่อ เจ้าตาก เตรียมกำลังรบจนพร้อมสรรพแล้ว จึงได้เคลื่อนพลกลับไปยังกรุงศรีอยุธยาทางด้านปากแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อทำการขับไล่ทหารพม่าที่ยังคงเหลืออยู่ออกไปได้

นโยบายของพระเจ้าตากสิน

พระยาตากได้ประกาศนโยบายประชานิยมรื้อฟื้นราชอาณาจักรอยุธยา ซึ่งมีความแตกต่างจากชุมนุมอื่น ๆ ที่เป็นเพียงแต่กลุ่มโจรปล้นสะดมเพื่อรักษาความอยู่รอดเท่านั้น กิตติศัพท์ดังกล่าวทำให้มีตระกูลขุนนางบางส่วนจากกรุงศรีอยุธยามาสวามิภักดิ์ด้วย อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวยังอาจมองได้ในอีกแง่หนึ่ง คือ พระยาตากได้ประกาศตนเป็นพระเจ้าแผ่นดินนับตั้งแต่ยกทัพออกจากกรุงศรีอยุธยาแล้ว ทำให้กองกำลังของพระยาตากเป็น "กลุ่มการเมืองติดอาวุธ" จึงแตกต่างไปจากชุมนุมอื่น การกระทำเช่นนี้ทำให้ขุนนางระดับผู้น้อยเข้ามาสวามิภักดิ์ต่อพระยาตากจำนวนหนึ่ง ส่วนขุนนางระดับสูงยังไม่เข้าร่วมด้วย เพราะมองเห็นว่ากลุ่มขอพระยาตากยังไม่น่าประสบความสำเร็จตามนโยบาย

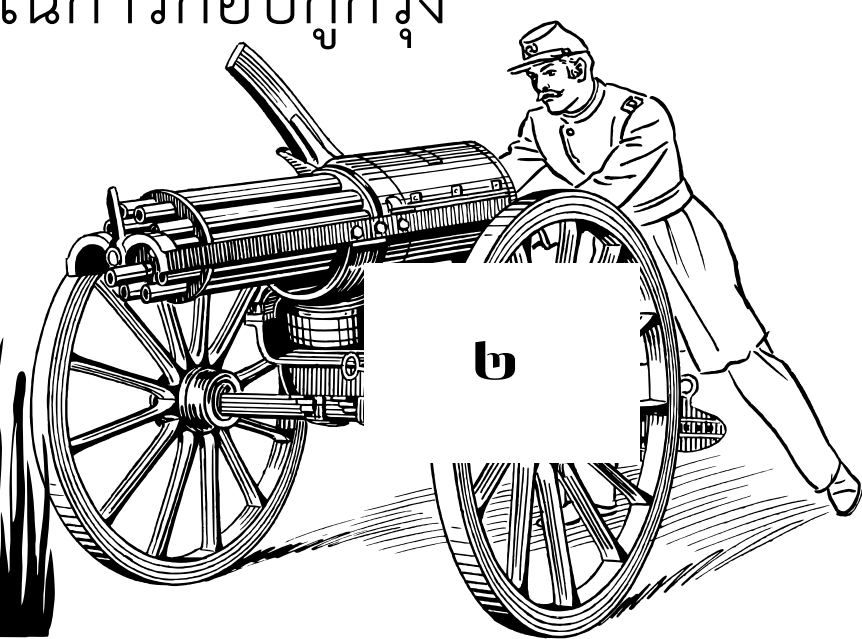
ใบความรู้ เรื่อง การถูกกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒

เส้นทางเดินทัพของพระยาตากสิน

ในวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๓๐๙ ซึ่งตรงกับวันเสาร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนยี่ จุลศักราช ๑๑ ปีจอ อัฐศก พระยาตากเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาคงต้องเสียให้แก่พม่า จึงตัดสินใจร่วมกับ พระยาพิชัย พระเชียงใหม่ หลวงพรหมเสนา หลวงราชเสน่หา ขุนอภัยภักดี พร้อมด้วยทหารกล้าราว ๕๐๐ คนมีปืนเพียงกระบอกเดียว แต่ชำนาญด้านอาวุธสั้นยกกำลังออกจากค่ายวัดพิชัย และตีฝ่าวงล้อมทหารพม่าไปทางทิศตะวันออก มุ่งตรงไปยังบ้านโพธิ์สังหาร รุ่งเช้าได้ต่อสู้กับกองทัพพม่าจนล้มตายและบางส่วนแตกหนีไป ก่อนเดินทางไปตั้งค่ายพักอยู่บ้านพรานนก ในขณะนั้นมีทหารพม่ากองหนึ่งซึ่งประกอบด้วยทหารม้าประมาณ ๓๐ คน ทหารเดินเท้าประมาณ ๒๐๑ คน เดินทางมาจากแขวงเมืองปราจีนบุรี สวนทางมาพบทหารพระยาตากที่เที่ยวหาเสบียงอาหาร ทหารพม่าก็ไล่ตามมาแต่ถูกกลอุบายวงกับดักเสียถูกตีกระหนาบจนแตกหนีไป

พวกราษฎรที่หลบซ่อนอยู่ทราบข่าวพระยาตากรบชนะพม่าก็พากันเข้ามาสมัครเป็นพรรคพวก พระยาตากจึงให้ราษฎรไปเกลี้ยกล่อมหัวหน้านายช่องมาสวามิภักดิ์ และให้นำช้างม้าพาหนะและเสบียงอาหารมาด้วย นายช่องทั้งหลายไม่ยอมอ่อนน้อมก็ถูกปราบปรามจนราบคาบบริบพาหนะ ผู้คนช้าง ม้า และศาสตราวุธได้เป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นเจ้าตากจึงยกกองทัพไปทาง นาเรียง เมืองนครนายก ผ่านด่านกบแจะข้ามลำน้ำ ปราจีนบุรี ไปตั้งพักอยู่ชายดงศรีมหาโพธิ์ ข้างฝั่งตะวันออก พม่าที่ตั้งทัพอยู่ปากน้ำเจ้าโล้ หรือปากน้ำโจ้โล้ เมือง ฉะเชิงเทรา พระยาตากได้ยกกองทัพผ่านเมืองฉะเชิงเทรา ชลบุรี แล้วจึงเดินทางต่อไปยังบ้านนาเกลือ แขวงเมือง บางละมุง เมื่อถึงเมืองระยอง เจ้าเมืองระยองซึ่งได้ยินกิตติศัพท์ของพระยาตากก็ยอมอ่อนน้อมเชิญให้เข้าเมือง นับตั้งแต่นั้นถอนตัวออกจากการป้องกันพระนครนั้น ภายในเวลาไม่ถึงเดือนก็สามารถยึดเมืองระยองเป็นที่มั่นได้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่เหนือกว่า ชุมชนอื่น ๆ ในการกอบกู้กรุง

ศรีอยุธยา

ใบความรู้ เรื่อง การถูกรุกรงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒

พระเจ้าตากเดินทัพจากระยองผ่านแกลงเข้าบางกระจะ มุ่งยึดจันทบุรี เจ้าเมืองจันทบุรีไม่ยอม สวามิภักดิ์ เจ้าตากต้องการยึดเมืองจันทบุรีไว้เป็นที่มั่นเพื่อรวบรวมกำลังมาตีพม่า จึงสั่งทหารทุกคน ว่า "เราจะตีเมืองจันทบุรีในค่ำวันนี้ เมื่อกองทัพพุ่งเข้าเสร็จแล้ว ทิ้งนายไพร่ให้เททิ้งอาหารที่เหลือ และต่อยหม้อเสียให้หมด หมายไปกินข้าวเช้าด้วยกันในเมืองเอาพรงนี้ ถ้าตีเอาเมืองไม่ได้ในค่ำวันนี้ ก็จะได้ตายเสียด้วยกันให้หมดทีเดียว

ในวันเสาร์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๑๐ ครั้นถึงเวลา ๑๙.๐๐ น. เจ้าตากจึงได้สั่งให้ทหารไทย และจีนลอบเข้าไปอยู่ตามสถานที่ที่ได้วางแผนไว้แล้ว ให้คอยฟังสัญญาณเข้าตีเมืองพร้อมกัน จึงให้โห่ ชื่นให้พวกอื่นรู้ เมื่อเวลา ๐๓.๐๐ น. เจ้าตากก็ขึ้นคอช้างพังศรีบุญชู ให้ยิงปืนสัญญาณพร้อมกับบอก พวกทหารเข้าตีเมืองพร้อมกัน ส่วนเจ้าตากก็ไสช้างเข้าพังประตูเมืองจนทำให้บานประตูเมืองพังลง ทหารเจ้าตากจึงรุกกันเข้าเมืองได้ พวกชาวเมืองต่างพากันละทิ้งหน้าที่หนีไป ส่วนพระยาจันทบุรีก็พา ครอบครัวลงเรือหนีไปยังเมืองบันทายมาศ เจ้าตากตีเมืองจันทบุรีได้ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๗ แรม ๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๒๙ ปีกุน นพศก เพลา ๓ ยามเศษ ตรงกับวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๑๐ เวลาประมาณ ๐๓.๐๐ น. หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแล้ว ๒ เดือน

หลังจากนั้น เจ้าตากได้เคลื่อนทัพไปยังเมืองตราด พวกกรมการและราษฎรเกิดความเกรงกลัว ต่างพากันมาอ่อนน้อมโดยดี ที่ปากน้ำเมืองตราดมีเรือสำเภากันมาทอดทุ่นอยู่หลายลำ เจ้าตากได้ เรียกนายเรือมาพบ แต่พวกจีนนายเรือขัดขืนต่อสู้ เจ้าตากจึงนำกองเรือไปล้อมสำเภากันเหล่านั้น ได้ ทำการต่อสู้กันอยู่ประมาณครึ่งวันเจ้าตากก็ยึดสำเภากันไว้ได้หมด ได้ทรัพย์สินสิ่งของมาเป็นจำนวนมาก

ใบความรู้ เรื่อง การถูกกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒

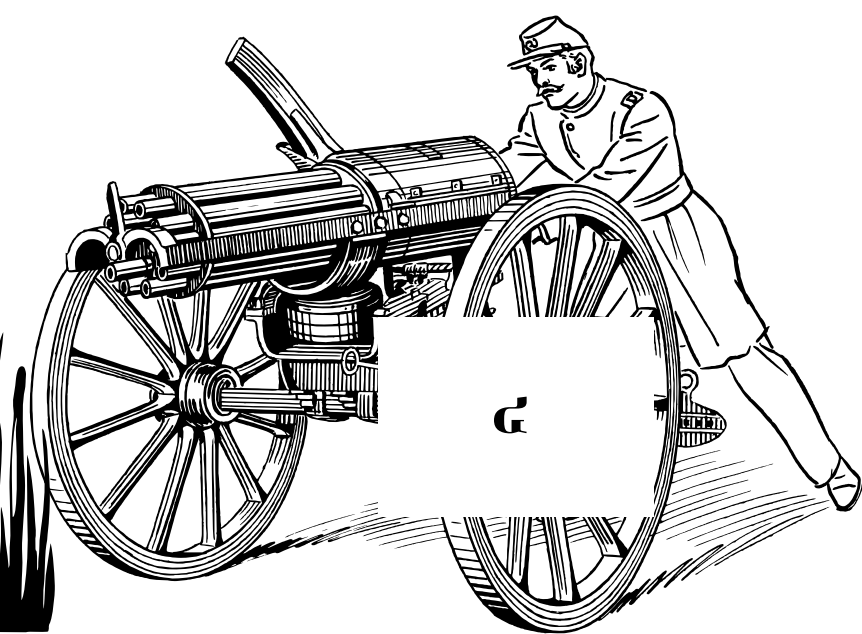
แผนการกอบกู้กรุงศรีอยุธยา

เจ้าตากได้เดินทางกลับจากตราดมาตั้งมั่นรวบรวมผู้คนอยู่ที่เมืองจันทบุรี เพื่อวางแผนปฏิบัติการรบเพื่อตีกรุงศรีอยุธยาคืนจากข้าศึก พร้อมกับสั่งให้ต่อเรือรบและรวบรวมเครื่องศัสตราวุธและยุทธภัณฑ์ภายในเวลา ๓ เดือน พร้อมกับฝึกไพร่พลให้พร้อมที่จะปฏิบัติการ

เมื่อสิ้นฤดูมรสุมในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๓๑๐ เจ้าตากได้ยกกองทัพเรือจากจันทบุรีเข้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วเข้าโจมตีข้าศึกที่เมืองธนบุรี เมื่อเจ้าตากยึดเมืองธนบุรีและปราบนายทองอินได้แล้วจึงเคลื่อนทัพต่อไปที่กรุงศรีอยุธยาเข้า ยึดค่ายโพธิ์สามต้นปราบพม่าจนราบคาบ สามารถกอบกู้กรุงศรีอยุธยาคืนมาได้ เมื่อวันที่ ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๒๙ ปีกุน นพศก เวลาบ่ายโมงเศษ ซึ่งตรงกับวันศุกร์ที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๑๐ เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. ใช้เวลา ๗ เดือน หลังจากคราวเสียกรุงศรีอยุธยา

การปราบดาภิเษก

หลังจากสร้างพระราชวังบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว ทรงจัดการบ้านเมืองเรียบร้อยพอสมควร บรรดาแม่ทัพ นายกอง ขุนนาง ข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ตลอดจนสมณะพราหมณาจารย์และอาณาประชาราษฎร์ทั้งหลาย จึงพร้อมกันกราบบังคมทูลอัญเชิญขึ้นทรงปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ ณ วันจันทร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุน จุลศักราช ๑๑๘๑ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๑๐ ทรงพระนามว่า พระศรีสรรเพชญ์ หรือ สมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ แต่เรียกขานพระนามของพระองค์ติดปากว่า สมเด็จพระเจ้าตากสิน หรือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เดิมพระองค์ทรงคิดที่จะปฏิสังขรณ์พระนครศรีอยุธยาให้กลับคืนเป็นดังเดิม แต่หลังจากตรวจดูแล้วยากต่อการฟื้นฟู จึงทรงให้อพยพผู้คนและทรัพย์สินลงมาทางใต้ และตั้งราชธานีใหม่ที่เมืองธนบุรี เรียกนามว่า กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร

ที่มาของข้อมูล

ที่มาของข้อมูล

กรมศิลปากร. (๒๕๘๐). ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๕ พงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม).

(พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายพันเอก พระยาสิริจุลเสวก). พระนคร: โรงพิมพ์เดลิแมล์.

สืบค้นเมื่อ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๕, จาก <http://164.115.27.97/digital/items/show/4835>

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๕๐). การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด

ศิลปวัฒนธรรม. (๒๕๔๖). เส้นทางเดินทัพ พระเจ้าตาก เลียบทะเลตะวันออก สืบค้นเมื่อ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๕,

จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_11524

